

Շք. Նիկիոյ Ս. Ժողովոյն 318 հայրապետացն: Եզ 44.23-24: Եբր 12.1-7: ԹԿ 14.25-31:

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՍՐԲՈՒԹՈՒՆՆԵՐ

ԹԱԴԷՈՍ ԱՌԱՋԵԱԼ ԵՒ

ԳԵՂԱՐԳԸ

Քրիստոնէական Եկեղեցւոյ Ս. Տիեզերական Ժողովը, դուժարուած Նիկիոյ քաղաքին մէջ (Կ. Պոլսոյ մօտերը) 325-ին, բանաձեւեց Քրիստոնէութեան Դաւանութիւնը, որ կը կոչուի ՆԻԿԻԱԿԱՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿ:

Հաս կը դնեմք «ՆԻԿԻԱԿԱՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿ»ը, գոր կը կոչեմք ՀԱԻԱՏԱՄՔ, հաւատքի խարխիսն ըլլալով եւ որ կը բովանդակէ համառօտ Քրիստոնէական Դաւանանքը, գոր ամէն քրիստոնեայ պարտաւոր է գոց սորվիլ:

Ս. (1) Հաւատամք ի մի Սատուած, ի Հայրն ամենակալ, յարարիչն երկնի եւ երկրի, երեւելեաց եւ աներեւութից:

(2.-) Եւ ի մի Տէր Յիսուս Քրիստոս, յՈրդին Աստուծոյ, ծնեալն յԱստուծոյ Հօրէ՛ Միածին, այսինքն յէութենէ Հօր Սատուած յԱստուծոյ, լոյս ի լոսոյ, Աստուած ճշմարիտ՝ յԱստուծոյ ճշմարտէ, ծնունդ եւ ոչ արարած: Ինչն ի յնութենէ Հօր, որով ամենայն ինչ կըլլէ յերկինս եւ ի վերայ երկրի, երեւելիք եւ աներեւոյթք:

(3) Որ յաղագս մեր մարդկան եւ վասն մերոյ փրկութեան իջեալ ի յերկնից՝ մարմնացաւ, մարդացաւ, ծնաւ կատարելապէս ի Մարիամայ Սրբոյ Կուսէն՝ Հոգւովն Սրբով:

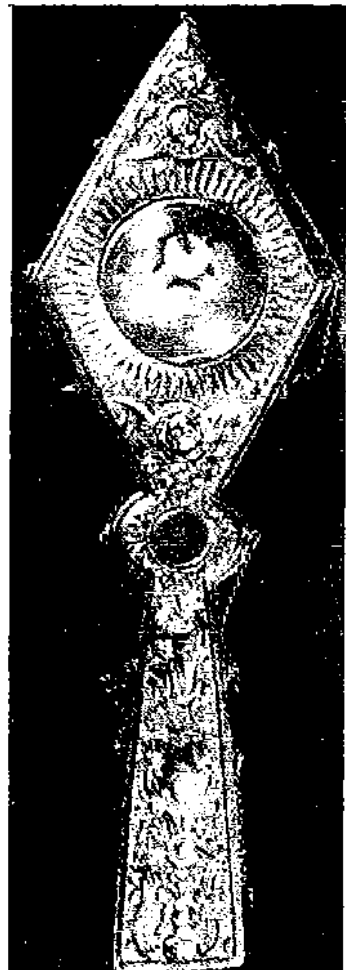
Որով էառ մարմին՝ Հոգի եւ միտ եւ զամենայն որ ինչ է ի մարդ, ճշմարտապէս եւ ոչ կարծեօք:

(4.)- Չարչարեալ, խաչեալ, թաղեալ, (5) յերրորդ աւուր յարուցեալ, (6) ելեալ ի յերկինս, նովին մարմնովն՝ նստաւ ընդ աջմէ Հօր:

(7) Փալց է նովին մարմնովն եւ փառօք Հօր, ի դատել զկենդանիս եւ զմեռեալս, որոյ թագաւորութեանն ոչ գոյ վախճան:

(8) Հաւատամք եւ ի Սուրբ Հոգին, յանեղն եւ ի կատարեալն, որ խօսեցաւ յԹրէնս եւ ի Մարգարէս եւ յԱւետարանս: Որ էջն ի Յորդանան, քարոզեաց յԱռաքեալն եւ բնակեցաւ ի սուրբան:

Բ. (1) Հաւատամք եւ ի միմիայն ընդհանրական եւ առաքելական Ս. Եկեղեցի, (2) ի մի մկրտութիւն, (3) յապաշխարութիւն, ի քաւութիւն եւ ի թողութիւն մեղաց. (4) ի յարութիւն մեռելոց, (5) ի դատաստանն յախտնից Հոգւոց եւ մարմնոց, (6) յարքայութիւնն երկնից եւ ի կեանն յաւիտեանականս:

Ս. Գեղարդի երկու կողմերը

Մինչեւ ցաստ եմ հաւատոյ բանք:

«Իսկ որք ասինն. էր երբեմն՝ յորժամ ոչ էր Որդին, կամ էր երբեմն՝ յորժամ ոչ էր Սրբ. Հոգին, կամ թէ յոչէից եղեն, կամ յայլմէ հուժեմէ ասեն լինել զՈրդին Աստուծոյ եւ կամ զՍուրբ Հոգին, եւ թէ՛ փոփոխելիք են կամ այլայլելիք, զայնպիսինն նշովէ Կաթողիկէ եւ Առաքելական Ս. Եկեղեցի»:

Ի Սուրբ Լուսաւորչէն մերմէ ասացեալ.

Իսկ մեք փոռաւորեացուք որ յառաջ քան դաւախեանս, երկիրսոյանելով Սրբոյ Երրորդութեանն եւ մի Աստուածութեանն՝ Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ, այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից, Ամէն:

ՆԻԿԻԱԿԱՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿ

(ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ)

Կը հաւատանք մէկ Աստուծոյ, ամենակալ, (ամենակարող) Հօր, երկինքն ու երկիրը, երեւցածներն ու չերեւցածները (աներեւոյթները) ըստեղծողին:

(Կը հաւատանք) եւ մէկ Տիրոջ, Յիսուս Քրիստոսին, Աստուծոյ Որդիին, որ Հայր Աստուծմէ ծրնած է՝ Միածին, այսինքն՝ Հօր հուժեմէն է:

Աստուած է՝ Աստուծմէ, ըյս է՝ ըյսէն, ճշմարիտ Աստուած է՝ ճշմարիտ Աստուծմէ ծնած եւ ոչ թէ ստեղծուած:

Նոյն ինքն Հօր (Աստուծոյ) բնութեան է, որով ամէն բան եղաւ երկինքի մէջ եւ երկրի վրայ, երեւցածներն ու չերեւցածները, — (երեւելիները եւ աներեւոյթները):

Որ մեղի, մարդոցս եւ մեր փրկութեան համար երկինքէն իջնելով՝ մարմին առաւ, մարդ եղաւ, կատարեալ կերպով ծնաւ Սուրբ Կոյս Մարիամէն՝ Սուրբ Հոգիով:

Որով (Սուրբ Հոգիով) առաւ մարմին, հողի եւ միտք եւ ամէն ինչ որ կայ մարդու մէջ՝ ճշմարտօրէն եւ ոչ թէ կարծիքով:

Չարչարուեցաւ, խաչուեցաւ, թաղուեցաւ, երրորդ օրը յարութիւն առաւ եւ նոյն մարմինով երկինքը ելլելով՝ նստաւ Հօրը աջ կողմը:

Պիտի դայ նոյն մարմինով եւ Հօրը փառքովը, դատելու համար ողջերն ու մեռածները, որուն թագաւորութիւնը անվարձան է:

Կը հաւատանք նաեւ Սուրբ Հոգիին, որ ստեղծուած չէ, եւ կատարեալ Աստուած է. որ խօսեցաւ Օրէնքի եւ Մարդարէնի (գիրքերուն) եւ Աւետարաններուն միջոցաւ, որ Յորդանան գետը իջաւ, քարայնց Առաքեալներու միջոցաւ եւ սուրբերուն մէջ քնակեցաւ:

Կը հաւատանք նաեւ մէկ, ընդհանրական եւ առաքելական Ս. Եկեղեցիին, մէկ մկրտութեան, ապաշխարութեան, մեղքերու քառութեան ու թողութեան, մեռելներու յարութեան, հոգիներու եւ մարմիններու վերջին դասաստանին, երկինքի արքայութեան եւ յաւիտենական կեանքին:

Միևչեւ հաս է հաւատի դաւանութիւնը

(ՅԱԻՆՆՈՒԱԾ)

Իսկ անոնք որ կ'ըսեն թէ կար ժամանակ մը՝ երբ Աստուծոյ Որդին չկար, կամ կ'ըսեն թէ կար ժամանակ մը՝ երբ Ս. Հոգին չկար, կամ կ'ըսեն թէ Աստուծոյ Որդին կամ Ս. Հոգին ոչինչէն գոյացած, կամ ուրիշ էութենէ ստեղծուած են, եւ կամ կ'ըսեն թէ կրնան փոփոխուիլ եւ այլայլուիլ, զանոնք կը նզովէ Կաթողիկէ եւ Առաքելական Ս. Եկեղեցին:

Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի կազմէ ըսուած:

Իսկ մենք կը փառաւորենք Ան՝ որ յաւիտենաներէն առաջ կար. երկրպագելով Սուրբ Երրորդութեան եւ մէկ Աստուածութեան, Հօր, Որդիին եւ Ս. Հոգիին, հիմայ, միշտ եւ յաւիտեանս: Ամէն:

ԱՌԱՔԵՆԱԿԱՆ ՀԱՒԱՏԱՄՔԸ

— Կը հաւատամ Ամենակալ Հայր Աստուծոյ, Երկինքի եւ Երկրի Սրբաբնի եւ Յիսուսի Քրիստոսի, Անոր Միածին Որդիին եւ մեր Տիրոջ, որ Սուրբ Հոգիով յղացաւ եւ ծնաւ Կոյս Մարիամէն, չարչարուեցաւ Պանսիրո Պիղատոսի ժամանակ, խաչուեցաւ, մեռաւ եւ թաղուեցաւ, գժուք իջաւ, երրորդօրը Յարութիւն առաւ մեռելներէն, Երկինք համարձաւ եւ նստաւ Ամենակալ Հայր Աստուծոյ աջ կողմը, ուրիշ պիտի գայ դատելու ողջերն ու մեռելները:

Կը հաւատամ Ս. Հոգիին, Կաթողիկէ Ս. Եկեղեցիին, Սուրբերու հալորդութեան, մեղքերու թողութեան, մարմինի Յարութեան եւ Յաւիտենական կեանքին: Ամէն:

«Նիկիական Համագանակ»ը երկու մասի կը բաժնուի. Ա.—Ս. Երրորդութեան Դաւանութիւնը. Բ.—Եկեղեցին:

Ս. Երրորդութեան Դաւանութիւնը հիմն է Քրիստոնէական Կրօնքին եւ մեծագոյն Սորհուրդը — Հայր=Արարիչ, Որդին=Փրկիչ, Ս. Հոգին=Բաշխող շնորհաց եւ տուող ճշմարտութեան:

— Կը խոստովանինք Դաւանանքը՝ Յիսուսի մարդեղութեան, շարձարանքներուն, խաչելութեան, Յարութեան, Համբարձման եւ Բ. Դալըստեան, փառաւորեալ կամ հոգեւոր մարմինով:

— Ս. ՀՈԳԻԻՆ ԴԱՒԱՆՈՒԹԻՒՆԸ՝ որ խօսեցաւ Օրէնքի, Մարգարէներու, Առաքեալներու եւ Աւետարանի միջոցաւ, իջաւ Յորւանան գետին վըրայ՝ Յիսուսի մկրտութեան ատեն եւ բնակեցաւ սուրբերու մէջ, քարոզեցաւ Առաքելներու յերանով, (քարոզեաց յառաքեալսն) ներշնչուծով Ս. Հոգիին:

Բ.— ԵՐԿՐՈՐԳ ՄԱՍԸ՝ Դաւանութիւնն է՝ Եկեղեցւոյ: Կը հաւատանք ՄԻ, ՍՈՒՐԲ, ԱՌԱՒԵՆԱԿԱՆ եւ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Եկեղեցւոյ, չորս նշանները. — կամ ստորադիւնները՝ Միութիւն, Առաքելականութիւն, Սրբութիւն եւ Ընդհանրականութիւն, եւ մի մկրտութեան, մեղքերու խոստովանութեան եւ քաւութեան, մեռելներու Յարութեան եւ Յաւիտենական Կեանքի:

Հաւատք է բնութենէլ բան մը զոր կը հասկնանք թէ ճշմարիտ է: Կրօնական հաւատք է բնութենէլ աստուածային յայանութեան եւ այն յայանութեամբ շուքուած դիպաց եւ վարդապետութեանց ճշմարտութիւնը: Այս հաւատքը կրնայ լսի պատմական ըլլալ, ասանց ամենեւին ազդեցութիւն բնելաւ մեր բարոյից եւ վարուց վրայ. և անասնն մեռեալ հաւատք է, քոր դեք ևս ունին: Բոցց կենդանի կամ փրկարար հաւատքը ոչ միայն իբրև ճշմարիտ կը ճանչնայ կրօնից մեծամեծ վարդապետութիւնները, այլև կ'ընդունի դոմանը սրտիւ և յօժարութեամբ. և այսպէս է աղբիւր միամիտ հնազանդութեան կամայն Աստուծոյ, և կը տեսնուի ի բարս և ի վարս մարդոցն: Հաւատք ի Քրիստոս է շնորհք զոր Հոգին Սուրբ կը գործէ մարդուն սրտին մէջ. շնորհք՝ որով կ'ընդունինք Քրիստոս իբրև մեր Փրկիչը, մեր Մարդարէն, Բաճանան և Թագաւորը, և կը սիրենք զնա, և կը հնազանդինք անոր: Այս կենդանի հաւ

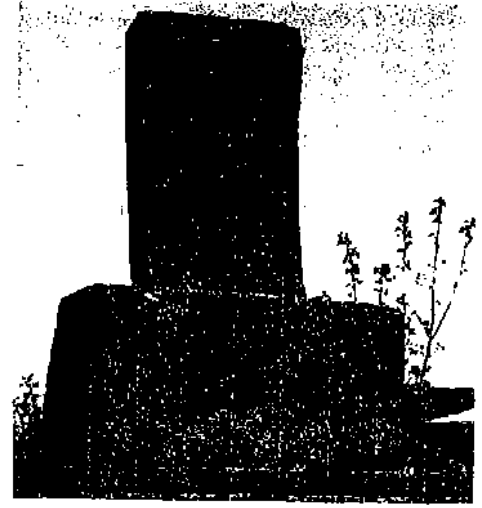
աւտքն ի Քրիստոս է միջոց փրկութեան, ոչ վարձաարեւիլ, այլ իբրև գործիք: Ասանց այս հաւատոյ շնք մեղաց թողութիւն, և ոչ սրտութիւն վարուց. և անոնք որ արդարացեալ են հաւատով, կ'ապրին և կը քօրն հաւատով, Մարկ. ԺԶ. 16. Յովհ. Գ. 15, 16. Գործ. ԺԶ. 31. Ա. Յովհ. Ե. 40:

Ճշմարիտ հաւատքն է շնորհք էս. կան և աղբիւր քրիստոնէականի կենաց: Անով կը յաղթէ Քրիստոսն. և այն աշխարհի, մարմնոյ և դիւին. և կ'ընդունի արդարութեան պատկը Բ Տիմ. Գ. 7, 8. Այս հաւատոյ դորութեամբ արժանաւոր մարդիկ ի հնումն գործեցին որանչիւս, Երբ ԺԱ. Գործ. ԺԳ. 9. Ա. Կորնթ. ԺԳ. 2: Աստուած կ'օգնէր անոնց երբ րան մը կ'ընէին ըստ հրամանի Ամենակալին, Մատթ. ԺԷ. 20. Մարկ Թ. 23. ԺԱ. 23, 24: Հռովմ. Ա. համարին մէջ, հաւատք կը նշանակի գործ հաւատով ցուցուած, կատարելով ամեն պարտականութիւն ի դաւանութեան հաւատոյ:

† Կիր. Բարեկենդան Ս. Խաչի պահոց: Ես
13.1-11: Բ. Կր 7.4-16: Մր 7.31-37:

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ կը կոչուի շարաթաղածքերը յառաջող վերջին ուսիք օրը: «Բարեկենդան» բառը «բարի» ու «կենդանութիւն» բառերէն կազմուած կը թուի եւ քիչ մը աւելի կերակուրներու ուրախութիւն ընկէն տունուած է: Իբր զի ներկայ էր պահ մը ուտիքը ճոխացնել, Տօնացոյցին պահըը չսխառն նշանակած պարզ բարեկենդաններն են. 1. Առաջաւորաց բարեկենդան, 2. Յղիական պահոց բարեկենդան, 3. Լուսաւորչի բարեկենդան, 4. Վարդափառի բարեկենդան, 5. Աստուածածնի բարեկենդան, 6. Սաչի բարեկենդան, 7. Վարաբայ = Ս. Գէորգի բարեկենդան, 8. Յիսնակաց բարեկենդան, 9. Ս. Յակոբայ բարեկենդան, 10. Աստուածայայտութեան = Մննդեան բարեկենդան: Ամէնքը կիրակի են, բացի վերջինէն որ կը հանդիպի հաստատուպէս Գեղատմբեր 29-ին, այլ եթէ այդ օրը Գլ. կամ Ուր. հանդիպի, Բարեկենդանը Գեղատ. 28-ին կը կատարուի եւ Գեղատ. 29-ին պահք կը պահուի:

ՆՈՒՐՈՒՆԱԾ ՍՈՒՐԲ ԽԱՉԻՆ (ՏԷՐՈՒՆԻ)

Պայտա 39. ո. գործ՝ Վերջ Վարդեօի (Մաղկաձոր)

ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱԻՏՏԱՐԱՆԷՆ
ԸՍՏ ՄԱՐԿՈՍԻ
(7. 31-37)

MARK 7

31 Յիսուս Տիրոսի սահմաններէն մեկնելով, Սիզոնի վրայով անցաւ Գեղատմբայի սահմաններէն եւ եկաւ
32 Գալիլիայի ծովեզերքը: Եւ ահա իրեն բերին խուլ եւ համբ մարդ մը՝ խնդրելով որ ձեռքը դնէ անոր վրայ:
33 Յիսուս զայն ամբողջէն հեռու մէկ կողմ տարաւ, մատները անոր ախանջներուն մէջ դրաւ, յետոյ թքեց եւ
34 դպաւ անոր լեզուին: Ապա երկինք նայեցաւ, հառաչեց եւ ըսաւ. «Եփփաթա՛», որ կը նշանակէ «բացուէ՛»:
35 Նոյն վայրկեանին անոր ախանջները լացուեցան, եւ լեզուն լացուելով՝ սկսաւ կանոնաւոր կերպով խօսիլ:
36 Յետոյ Յիսուս պատուիրեց ժողովուրդին որ սեւէ մէկուն չըսեն: Մակայն լինչքան ալ ան կը պատուիրէր որ չտարածեն, անոնք առաւել չափով կը պատմէին այս մասին:
37 Մարդիկ աւելի եւս կը զարմանային եւ կ'ընէին. «Այս մարդը ամէն ինչ լաւ կը կատարէ, տեսէք, խուլերուն իսկ լսել կը տայ եւ համբերուն՝ խօսիլ»:

31 Then he returned from the region of Tyre, and went through Sidon to the Sea of Galilee, through the region of the Dē-cāp'ō-lie. ³²And they brought to him a man who was deaf and had an impediment in his speech; and they besought him to lay his hand upon him. ³³And taking him aside from the multitude privately, he put his fingers into his ears, and he spat and touched his tongue; ³⁴and looking up to heaven, he sighed, and said to him, "Eph'phā-thā," that is, "Be opened." ³⁵And his ears were opened, his tongue was released, and he spoke plainly. ³⁶And he charged them to tell no one; but the more he charged them, the more zealously they proclaimed it. ³⁷And they were astonished beyond measure, saying, "He has done all things well; he even makes the deaf hear and the dumb speak."

1. Մեր հոգեւոր կեանքի մշակումին համար հակամը հրաշքներուն արտաքին շահեկանութիւնը չէ, հոգս անոնց ներքին բնասար:
2. Պօղոս Առաքեալ ըսաւ. «Էրեւանները նշան կուզեն եւ Աստուծոյ խնամաբար կը փնտան, բայց մենք խաչեալ Քրիստոսը կը քարոզենք» (Ա. կորն. Ա. 22-23):

3. Յիսուսի գործած հրաշքները մէկ մեկ ոգեմոլեկներ են, բայց մեծագոյն սքանչելիքը իր սննն է:
4. Յիսուսի հրաշքներն ու զարմանալի դարձերը սպասցոյցներ են որ ինքը Աստուծոյ կողմէ ոչխորէ գրկուած է որպէս մարդկային ցեղին Փրկիչը:

Ինչչա՞րի ատեն մնաց Յիսուս Փրենիկէի սահմանները, Գանանուհիին ուղջիկէն դատ ուրիշ բժշկութիւններ կատարե՞ց, ի՞նչ համբով ետ դարձու, այս ամէն կէտերու վրայ տեղեկութիւններ կը պատրին, եւ երկու աւետարանիքներուն հետեւելով՝ կը տեսնենք որ Յիսուս յանկարծ Գալիլէոյ մէկ ծայրէն միւս ծայրը անցած է, հիւսիս-արեւմտեան ծայրէն հարաւ-արեւելեան ծայրը, Փրենիկէի սահմաններէն Դեկապոլոսյ սահմանները: Այդ ուղեւորութեան համար ոչեւք էր Գալիլեան ծայրէ ծայր ճեղքելով անցնիլ. եւ առանց դարձ մը կատարելու լսելեան անցնիլն ալ ղժուար էր. բայց աւետարանիչներէն եւ ոչ մէկը բան մը չըսեր, եւ ուր անոնք չեն բեր, մեծք ալ չենք կրնար սրտմել:

Դեկապոլոսյ կողմը անդամ մը միայն անցած էր Յիսուս, Գերբեստ պացած ատեն (§ 82), բայց այն անդամ Գալիլէոյ ծովափին արեւելեան եզերքին մէջտեղը կըսծ էր: Այս անդամ Աւետարանը կ'ըսէ. Եղի ի ծովափում Գալիլիացոց ի մէջ սահմանացն ի Դեկապոլիս. իսկ Գալիլիացոց ծովափը ծովակին արեւմտեան եզերքն է, որուն հարաւային ծայրը կ'երթայ կը խառնուի Դեկապոլոսյ գաւառին հետ: Այս կողմերը կը պանուէր Յիսուս, կը իրեն շուրջը սկսան նորէն ժողովուիլ Գալիլիացիները, որոնց մէջ եթէ հաստակութիւն վարող մաս մը կազմուած էր, սակայն միւս կողմէ կար ուրիշ մաս մըն ալ՝ որ կարօտ էր բժշկութեանց, եւ կը յիշէր անցեալ տարիներու մէջ կատարուած հրաշքները, եւ Յիսուսը չբանելով իր սովորական կեդրունին՝ կապտանաւածի մէջ՝ պարտաւորուած էր ծովակին միւս ծայրը դիմել, Դեկապոլոսյ սահմանին վրայ: Մասթէս խմբովին կը յիշէ դիմաց արտաժեանները եւ բժշկութիւն ընդունողները: Յիսուսի Լտեւէն եկողները հետերին կը բերէին կապեր, կոյրեր, համբներ, միակողմանիներ, եւ ո՛րք եւս շատ տեսակ արտաւարներ եւ խեղածղամներ, ինչպէս եւ խուլեր, անգամալրջծներ, բորտաներ, գիւահարներ, եւ ամէնքը մէկէն Յիսուսի առջեւ կը շարէին, եւ նա ամէն մէկը կը բժշկէր, եւ բազմաթիւնը հիացած դարձացած կը դիտէր, թէ ի՞նչպէս համբներ կը խօսէին, կադեր կը քայլէին, միակողմանիներ կ'առողջանային, կոյրեր կը տեսնէին, խուլեր կը լսէին, բորտաներ կը սրբուէին, փեւեր կը հալածուէին եւ ամէն հիւանդներ կը բժշկուէին, եւ երախտադէտ սրտով կ'օրհնէին Իսրայէլի Աստուածը՝ որ իր ժողովուրդին սյուղիսի շնորհներ կը պարգևէր:

Ընդհանուր բժշկութեանց շարքին՝ հաս մը առանձինն կերպով կը յիշատակէ Մարկոս. հարկու բժշկուողին նշանաւոր եւ ծանօթ արտաւար մը բլլալուն համար: Պուլ եւ համբ մէկ մըն էր սա, որ է ըսել ի ծնէ շատդ ու շիտտդ մը, որուն համար յատուկ աղաչաւորներ եւ միջնորդներ ալ եկած էին, եւ կ'աղաչէին որ վրան ձեռք մը դնէ, որպէս զի բժշկուի: Յիսուս մէկ կողմ տարաւ. արտաժեւտը, ակունջը բռնեց ու բացաւ, մէջը թքաւ, եւ մատը ներս խոթեց, միւս ձեռքով լեզուէն բռնեց, աչուրները երկընք վերցոց, հառաչանք մը արձակեց, եւ երկու ձեռքերուն շարժում մը տալով ըսաւ, Ելիլիարա՛, կամ աւելի ճիշդ ստաղադարձութեամբ, Ետալեսա, որ արամբէնէ կը թարգմանուի, Բացի՛ր, այսինքն է Բացուէ՛: Վայրկենապէս խուլ եւ համբին լեզուն ու ակունջը բացուեցան, եւ սկսաւ ուղիղ խօսիլ եւ կատարեալ լսել:

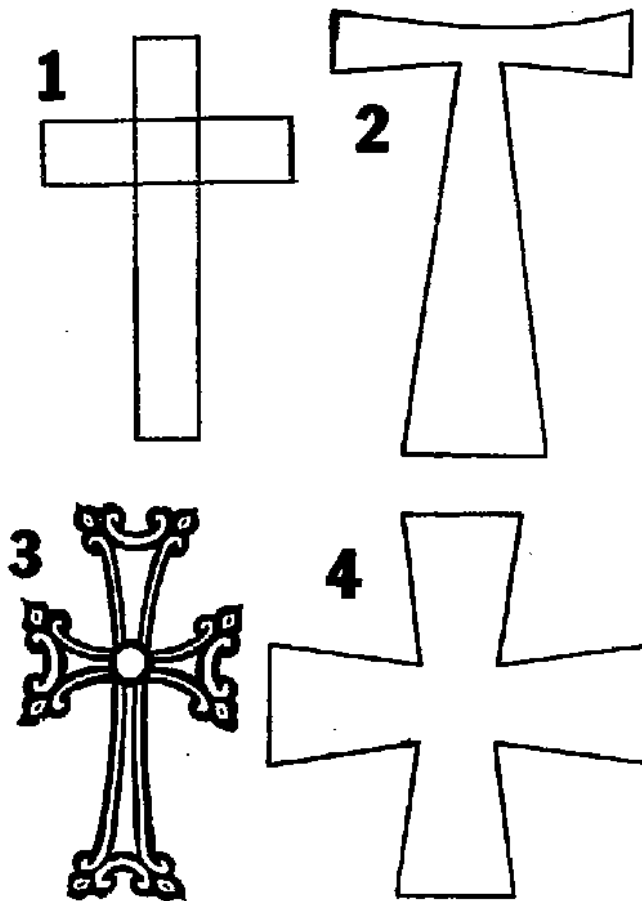
Այստեղ աւետարանիչն Մարկոս նորէն կը յիշէ Յիսուսէ բժշկութիւնը և անոնց ընկերներուն տրուած հրամանը, որպէս զի չքարոզեն ու չընտելին հասարակած հրաշքը: Յիսուսի այդ արդէլքներուն մէջ ունեցած զիտումը քանիցս յիշած ենք, և նորէն երկարել պէտք չէ: Գալիլիացիք Յիսուսի հրաշալիքները ճանչցած էին, նորանոր պատմութիւններով համոզում զորացնելու պէտք չկար, մինչեւ իսկ հնար էր ձախող արդիւնք տեսնալ, կործել աարյ՝ թէ Յիսուս արտաքին համբաւի և սին ցուցմունքներու ճեղքումս է: Սակայն ժողովուրդը կրքեք այս պարսպային սկսել չէր կարինք: Ընդհակառակն քանի՜ բժշկութիւնները կը շտանային, ամէն կողմ տարածուած լուրերն ալ կ'ընդարձակուէին, և բնական ալ էր. որովհետեւ բուական էր որ իրաքանչիւր բժշկեալ իրեն մերձաւորներուն և զբացիներուն հաղորդէր իր ստացած շնորհը, որ ընդհանուր համբաւ և հռչակ մը կուգտէր:

Վերջին պատմուած բժշկութեան մէջ, սեպտիսի պարագաներ յիշուած են, որ պահ մը մտածել կու տան, թէ բժշկական կամ վիրաբուժական գործողութեանց ձեւեր ստացած է գործածել Յիսուս, որունք եթէ իրօք արուեստական նշանակութիւն մը ունին, հրաշքին նշանակութիւնը կ'եղծանեն. իսկ եթէ բնաւ նշանակութիւն չունին, անպուտ ձեւակերպութեանց մեղադրանքի կրնան ենթարկուիլ: Աւետարանի մէջ հազիւ թէ երեք չորս անգամ այսպիսի հրաշքներ կը յիշուին, մինչ բնդհանուր կերպով հրաշքները կատարուած են պարզ հրամանով, կա՛մ ձեռք դնելով, կա՛մ հալոսատին քսուելով: Մեզի համար յայտնի է, որ սախարական թուրք բնաւ բժշկական ոյժ չունի խուրքը բժշկելու. մտաք սկանջը խոթելն ալ օգուտէ աւելի վնաս կրնայ ունենալ, լեզուն բռնել քաշելով ալ համրներ բժշկելու կերպը քնն ճանչցուած չէ. հետեւաբար արճեատան որեւէ միջոց չի կրնար ենթադրուիլ իբր պատճառ բժշկութեան: Իսկ թէ ինչո՞ւ Յիսուս աւերորդ ձեւեր գործածած է, և այն հազիւ թէ երեք չորս անգամ իր աւելի քան երեք չորս հաղորդ, չլուծ երեք չորս բիւր բժշկութեանց մէջ: չենք համարձակիր պատճառ կամ բացատրութիւն մը նշանակել, չուզելով ստուտածային խորհրդոց մեկնութեան յանդիմանած երեւիլ: Յիսուս սուրբ քանի մը անգամ այդ ձեւը գործածել, և եթէ սուրբ, հարկաւ մասնաւոր պարագաներ սոյն ձեռներուն գործածութիւնը թելադրելին, զորս աւետարանիչները մեղի չեն հասուցած:

Շք. Տօն Արքայ Եկեղեցւոյ ի նաւակատիս
 Արքայ Խաչին: Առ 3.9-17: Եւ 66.12-16: Ա.
 Տժ 3.14-16: ՅԿ 10.22-42:

Պաշտօնացի տօնը մեր հինգ տապաւարներէն մին լինելով, անոնց նման ունի նախընթաց պահէը, որ է Կօթնեակի մը (Նրիւշաբթիէն Ուրբաթ), ինչպէս Վերափոխման եւ Վարդապետի տօներունը: Ունի նաև իր նաւակատիքը, մեռելացի օրը (Բշ.) եւ Եօթնօրէքը, որուն Գշ., Դշ. եւ Եշ. օրերը, ինչպէս նաև նաւակատիքի Շաբաթ օրը Եկեղեցւոյ տօն կը կատարուի: Ղի Պաչի եւ Եկեղեցւոյ խորհուրդները էսպէս մեծ տարբերութիւն մը չունին իրարմէ, քանի որ երկուքն ալ կը վերաբերին փրկադարձութեան դադարարին:

1. the roman cross.
2. the old testament mark "T" on gods people and on the door posts at passover.
3. the armenian cross.
4. the greek cross.

† Կիր. Տօն Վերացման Արքայ Խաչին: Ես
40.13-23: Գղ 6.14-18: ԹՀ 3.13-21:

ԽԱՉՎԵՐԱՑ ԿՈՄ ՎԵՐԱՑՄԱՆ ԽԱՉ ամենէն հինն է
խաչի տօներուն, եւ իր պատմական սկզբնաւո-
րութիւնն ալ մինչեւ Քրիստոսնէութեան սկիզբը կը
բարձրանայ, որովհետեւ խաչը վերացնելու եւ փա-
ռաւորելու տառլին գործողութիւնը կը վերադրուի
Տեառնեղբայր Յակոբ տաղիային, որ Երուսաղէմի
տառլին եպիսկոպոսն եղած է եւ որ խաչը բարձրա-
ցընելով է տես ժառաղրեան «Նաչի քս, Քրիստոս,
կրկիր պաղանեմք» օրհնութիւնն ու աղօթքն ըսած է:
Դժուար է հաստատել թէ Յակոբ Տեառնեղբայր բուն
իսկ Քրիստոսի խաչը բարձրացացած ըլլայ, եւ թաղըն-
ով որ տառքեալք յաջող միջոցով մը կրցան Քրիս-
տոսի խաչէն մաս մը ձեռք բերել, բայց անհաւանա-
կան չէ նմանութեամբ շինուած քառաթեւով մը այդ ա-
բարողութիւնը կատարուած է:

Վաղմիտի
Յանձնք

Նպատակ.—
Ըմբռնել քրիստոնէական հաստատու-
թեան ստանալութիւնը գործնական կեանքի
մէջ:

ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱԻՏԱՐԱՆԷՆ
ԸՍՏ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԻ
(3.13-21)

JOHN 3

Մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս կ'ըսէ.—

13 «Ոչ ոք երկինք ելաւ բացի ժարդաւ Որդիէն, որ ի-
14 ջաւ երկինքէն, ուր կը գտնուէր: Եւ ինչպէս որ Մով-
սէս պիղծեալ օձը բարձրացուց անապատին մէջ, նոյն-
15 պէս ալ պէտք է ժարդաւ Որդին բարձրանայ, որպէսզի
անոր հաւատացողը յաւիտեանական կեանք տնենայ:
16 Որովհետեւ Աստուած ա' յնքան սիրեց աշխարհը, որ
մինչեւ իսկ իր միածին Որդին տուաւ, որպէսզի անոր
հաւատացողը չմեռնի, այլ յաւիտեանական կեանք ու-
17 նենայ: Որովհետեւ Աստուած իր Որդին աշխարհ գըր-
կեց, ո'չ թէ սրպէտի Որդին աշխարհը դատապարտէ,
18 այլ որպէսզի աշխարհը վերկէ: Ով որ կը հաւատայ ա-
նոր՝ չի դատապարտուիր: Իսկ ով որ չի հաւատար ա-
նոր, արդէն իսկ դատապարտուած է, Աստուծոյ միա-
ծին Որդիին չհաւատարուն համար:

19 «Եւ դատապարտութիւնը այս է. հակառակ անոր
որ լոյսը աշխարհ եկաւ, մարդիկ խաւարը լոյսէն ա-
ւելի սիրեցին, որովհետեւ չարութիւն կը գործէին:
20 Ով որ շար գործ կը կատարէ, կ'ատէ լոյսը եւ լոյսին
21 չի գար, որպէսզի իր գործերը չյայտնուին: Մակայն
ով որ կը կատարէ ինչ որ ճշմարիտ է, լոյսին կու գայ,
որպէսզի յայտնի ըլլայ թէ իր գործերը Աստուծոյ
կամքին համաձայն գործուած են»:

13 No one has as-
cended into heaven but he who de-
scended from heaven, the Son of man.
14 And as Moses lifted up the serpent in
the wilderness, so must the Son of man
be lifted up, 15 that whoever believes
in him may have eternal life. 16

16 For God so loved the world that he
gave his only Son, that whoever be-
lieves in him should not perish but
have eternal life. 17 For God sent the
Son into the world, not to condemn the
world, but that the world might be
saved through him. 18 He who believes
in him is not condemned; he who does
not believe is condemned already, be-
cause he has not believed in the name
of the only Son of God. 19 And this is
the judgment, that the light has come
into the world, and men loved darkness
rather than light, because their deeds
were evil. 20 For every one who does evil
hates the light, and does not come to
the light, lest his deeds should be ex-
posed. 21 But he who does what is true
comes to the light, that it may be
clearly seen that his deeds have been
wrought in God.

Մարբանք.— Թող քու խաչդ մեզի ապու-
ւէն ըլլայ, Տէր Յիսուս, երբ աստուածային
փութքով երեւնաս լուսաւոր ամպերու վրայ:
Այն ամեն մենք, ջեղի յաւատարմութեամբ
նանք, այլ քու մեծ դիտարկութեամբ բերկրինք
քու ամ կարգի իրար լուսոյ սրբիւնը:

Յիսուս՝ իր Երուսաղէմ եղած միջոցին՝ դիչեր մը անակնկալ այցելութիւն մը ընդունեցաւ: Քահանայապետարանի իշխանական մեծ ժողովին անդամներէն եւ Փարիսեցիներու ազանդէն, ուրբի նիկողեմոս, որ Յիսուսի յրած հրաշքները լսած էր եւ անոնց վրայ գննութիւն եւ ստուամասիրութիւն կատարելով՝ հրաշքերուն ճշմարտութեան եւ ստուամասիրութեան վրայ համոզում դոյսուցուցած էր, միտքը դրաւ ժամէն ալ Յիսուսը անանկ, խօսակցիլ եւ խորհրդակցիլ եւ անոր վրայ կատարեալ դատաւար մը վազմել: Իր ընկերներէն քաշուելով եւ նոյն իսկ իր դիրքէն օտարուելով, կրեւոյթներէ խարուսպ ռազմիկ մը շերեւնայու դիտմամբ, չհամարձակեցաւ ջերեկ տանն Յիսուսի ժող երթալ եւ դիչերուան դաղանութիւնը նախընտրել:

Նիկողեմոս՝ Ռարբի պատուամուծով ողջունեց Յիսուսը, որ խորունկ համոզման հետեւանք միայն էր խորոտ փարիսեցի վարդապետին բերնին մէջ, եւ վրայ բերաւ թէ եղած հրաշքները անսնելով պարտաւորուած է ճանչնալ, որ Յիսուս ստուամասաք անձ մըն է եւ ստուամասին գործողութեանց

միջոցով: Հարկաւ այդ խոստովանութեանց վրայ սկսաւ ինչ-ինչ խնդիրներ ստուարիել Յիսուսի, Մեսիոյն դատարան եւ մեսիական Երկնից Արքայութեան յայտնուելուն վրայ, որովհետեւ Յիսուսի խօսքը ողջոյնին պատասխան չէ, այլ խնդիրի լուծում է: Յիսուս կ'ըսէ. «Ով որ վերածնեալ չէ, Երկնից Արքայութեան մասնակից չէ, նիկողեմոս վերածնութիւն բառը նիւթական իմաստով կ'ստնէ, իբր թէ մարդ նորէն մօրը արդանդը մտնելու եւ ելլելու պէտք ունենայ: Յիսուս պէտք կը դրայ բացատրել նիկողեմոսի, թէ ինքը ոչ թէ նիւթական, այլ հողեկան վերածնութեան վրայ կը խօսի, որ կը յայտնուի շուրի արտաքին նշանով, եւ որ անհրաժեշտ է Երկնից Արքայութեան մասնակից լինելու համար: Կ'երեւի որ նիկողեմոսի միտքին շատ բարձր եւ անհասկնալի եղած Յիսուսի խօսքերը. անոր համար հողմը օրինակ բերաւ Յիսուս, որուն ձայնն ու զօրութիւնը կ'իմանա, բայց ի՞նչպէս լինելը, ստիկից դալը եւ ս'ըր երթալը չեն իմանար, այդպէս ալ հոգոյն գործողութիւնները ստոյգ են, հող չէ որ ինչպէս եւ ա'յլ հանդամանքները շիմացուն: Նիկողեմոս տակաւին չկրցաւ Յիսուսի խօսքերուն ներքին իմաստին թափանցել եւ կը պնդէր. «Ի՞նչպէս կրնայ ըլլալ այդ բանը, ի՞նչպէս շուրի վերածնութիւնը Երկնից Արքայութեան կը հասցնէ»: Յիսուս այս անգամ միպարելով կը պատասխանէ. «Մարտիչի ժողովուրդին վարդապետ ես, Մաւրը Գիքըրը դիտես, ինչո՞ւ չես յիշեր որ շուրը սրբութեան նշանակ է, ինչպէս մարդարէն ալ դրած է. եւ ցանկեցիցի վերայ ձեր քար ուրբ, եւ որքեցիք յամենայն պարծաւքեանց ձերոց (Նզիկ. ԼԳ. 25): Պէտք է ամէն ոք վտահ ըլլայ, թէ ինչ որ կը խօսիմ, դիտութեամբ կը խօսիմ եւ տեսութեամբ կը վկայեմ, եւ պէտք չէ որ վկայութիւնս մերժուի: Դեռ ինչ որ խօսեցայ քեզի՝ դիւրին եւ մարդկային միտքին սահմանին մէջ բաներ են եւ ասոնց իսկ հաւատալու կը դժուարանա. ի՞նչ պիտի ընես եւ ի՞նչպէս պիտի հաւատաս, երբ աւելի բարձր եւ ստուամասին խորհարդներու պատկանող կէտերու վրայ խօսիմ»:

Մինչև այսօր, Յիսուս մկրտութեան խորհրդով կատարուելիք վերածնութեան եւ ստոյգեցիք Երկնից Արքայութեան վրայ խօսած էր, իսկ հետեւեալ խօսքերուն մէջ մարդկութեան խորհրդոյն բացատրութեան կը մտնէ: Այդ բացատրութիւնները երեք կէտերու կրնան վերածուիլ. 1. Որդւոյն Աստուծոյ մահը մարդկային փրկութեան համար. 2. Մարդկութեան խորհրդով ցուցուած Աստուծոյ սէրը մարդուն վրայ. 3. Մարդուն փրկութեան եւ դատարարութեան Քրիստոսի հաւատարման հետ կապուած լինելը: Առաջին կէտը (Յովհ. Գ. 14-15) բացատրուած է պղինձէ օձին որինակոյրը (Թիւք. ԻՊ. 9), որ Քրիստոսի խաչին նախատիպն էր: Երկրորդ կէտը (Յովհ. Գ. 16-17) բացատրուած է բաղդատութեամբ մը, որ կթէ Աստուած իր Միածինն աշխարհ զրկելից, աշխարհը կորուստնելու եւ աշխարհը դատարարելու նպատակ չէր սիրնար տնենալ, այլ միայն աշխարհի փրկութեան եւ աշխարհի սիրոյն համար հնար էր այդպիսի բան մը սնօրինել: Երրորդ կէտին մէջ (Յովհ. Գ. 18-21) հաւատաքը լոյսի նմանցուցած է. ինչպէս որ լոյսին մօտ եկողը կը լուսանորուի եւ լոյսէն հեռու փախչողը խաւարի մէջ կը մնայ, այսպէս ալ Քրիստոսի հաւատաքողը կը փրկուի, եւ Քրիստոսի հաւատքէն խորշողը կը դատարարուի: Քրիստոս եկաւ, ինքը լոյս է, բայց մարդիկ իրմէ կը փախչին եւ խաւարը կը սիրեն. ով որ բարութիւն կը դործէ՝ լոյսէն չի վախճար, այլ ով որ չարութիւն կը դործէ՝ լոյսէն կը վախճայ եւ խաւարը կը սիրէ՝ որպէս զի իր դործերը չյայտնուին:

Մեր նպատակը չլինելով Աւետարանի կատարեալ մեկնաբանութիւնը կատարել, Յիսուսի վարդապետութեան ամփոփումը տալ բաւական կը ստեղծենք այս տեղ. եւ այնպէս պիտի ընենք ուրիշ առիթներու մէջ ալ, առանց մանրամասն լուծմանց եւ բառական դժուրութեանց մտնելու: Այդ վարդապետական հատուածին մէջ հաւատոյ երկու դիտար կէտեր կը պարունակուին, որք զրիտտնէական դաւանութեան հիմնաքարերն են. 1. Մկրտութեան դորութիւնն ու անհրաժեշտութիւնը եւ 2. Մարդկութեան խորհրդով կատարուած փրկադործութիւնը:

Ամբողջ հատուածը մենք բացատրեցինք իրր Յիսուսէ Նիկողեմոսին խօսուած ունրողութիւն մը, այս է մեկնիչներուն ընդհանուր կարծիքը: Բայց ոմանք դիտելով գիտեմք, խօսիմք, վիպեմք յոյնակի բառերը, դարձեալ ոչ ընդունիմք, աչ հաւատայք բառերը լոյսին հայտնին, կարծեցին թէ Յովհ. Գ. 11 համարէն սկսելով հատուածը դատուած է եւ աւետարանիչը իր բերնէն կը խօսի առ Հրէայս կամ առ ընթերցողս. որովհետեւ ուրիշ տեղեր ալ աւետարանիչը Յիսուսի բերնով խօսուած վարդապետութեան կը յարէ իր կարմէ դրուած մաս մը, առանց որոշ անցում մը զնելու: Բայց այստեղ բոլորը Յիսուսէն խօսուած ընդունելը աւելի ընդհանրացած է:

Նիկողեմոսի անձին վրայ ալ առիթ պիտի ունենանք նորէն խօսելու: Իսկ թէ այս տեսակցութիւնը ի՞նչպէս վերջուցու, Նիկողեմոս ի՞նչ տպաւորութեամբ մեկնեցաւ, Յիսուսի հետ ի՞նչ վերպով եւ ի՞նչ ձեւով յարտերութիւն հաստատեց, Աւետարանը բան մը չի դրեր, միայն թէ Յիսուսի ի ծածուկ աշակերտ մնաց եւ առանց ինքզինքը յայտնելու Յիսուսի պաշտպանութիւն ալ ըրաւ:

Շք. Տօն Խաչի: Եւ 51.4-11: Ա. Տմ 6.13-16:

ՅԿ 7.37-52:

ԽԱՉԻ ՏՕՆ.— Խաչին պատիւը ու նոյնիսկ պաշտօնը՝ ընդհանուր է ամէն եկեղեցիներու մէջ. ազօթքներ կուղարուին խաչին, կը բարձրացուի խաչին դօրութիւնը, խաչին կը վերադարձին այնպիսի ձիւղքեր ու արդիւնքներ՝ որ անձերու սեպհական են եւ ոչ իրերու, մինչեւ իսկ խաչը կը նկատուի իբր միջնորդ ու իբր դործիչ: Ընդհանրապէս խաչ ըսելով՝ կ'իմանանք նոյն իսկ Բրիտանի խաչելութեան ծառայած զոռաթիւր՝ որ խաչափայտ ու կենաց փայտ եւս կը կոչուի, բայց բուն խաչին վերաբերեալ ամէն պարագաները կը վերադրենք ամէն արուեստակերտ խաչի ալ՝ որ օժեալ ըլլայ, հաշ չէ թէ ի՞նչ նիւթէ ըլլայ: Անշուշտ հնար չէ մտածել որ անշուշտ նիւթը ըլլայ արդեանց տէրն ու պատճառը, այլ ամէն ինչ՝ պատիւ ու պաշտօն, զովեստ ու արդիւնք կը բարձրանան սօ. Խաչեալն եւ առ Փրկիչն եւ խաչն իբր դործիք փրկութեան կ'անձնաւորէ իր մէջ նոյն խաչեալ Փրկչին անձնաւորութիւնը: Այդ սկզբամբ խաչի սօներ ալ հաստատուած են եկեղեցւոյ մէջ, յորս խաչը կը փառաւորուի: Այս սօները կապակցութիւն ունին սեւէ պատմական պարտաւայի մը հետ, եւ երբ խաչելութեան յիշատակով կը փառաւորուի խաչը, խաչեալ Փրկիչն է որ կը պաշտուի: Մեր եկեղեցւոյ մէջ կատարուած խաչի տօներն են 1. Խաչվերաց, 2. Գիւտ խաչ, 3. Երեւման խաչ, 4. Վարդապետ խաչ, որոնց վրայ այդ անուններուն ներքեւ կը խօսուի: Ասանցմէ զատ խաչի տօն կը կատարուի նաեւ խաչի եօթնեակին՝ Բչ., Ուր., Շք. օրերը, որոնք իրենց յատուկ յիշատակութիւնը չունին, այլ Խաչվերացի տօնին ու յիշատակին շարունակութիւնն են, եւ միեւնոյն դիտուեմով հաստատուած: Խաչին վերացումը կամ փառաւորութիւնը եօթնեակ մը տօնախմբելու համար՝ յաջորդ օրերէն երեքը խաչին, երեքն ալ եկեղեցւոյ նուիրուած են:

† Կիր. Բ. Կիրակէ գկնի Խաչին: Բարեկեն-
դան Վարագայ Ս. Խաչի պահոց: Եւ 14.3-
17: Բ. Կր 10.18--11.10: Մր 10.1-12:

ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱԻԵՏԱՐԱՆԷՆ
ԸՍՏ ՄԱՐԿՈՍԻ
(10.1-12)

1 Յիսուս Կափառնաուժէն Հրէաստանի կողմերը
եկաւ՝ Յորդանան գետին միւս կողմէն անցնելով:
Դարձեալ խուռն բաղմութիւն մը իր շուրջը հաւաքուե-
ցաւ, եւ Յիսուս սկսաւ անոնց ուսուցանել իր սովորու-
թեան համաձայն:

2 Փարիսեցիները զինք փորձելու նպատակով մո-
տեցան իրեն եւ հարցուցին. «Ո՞րք է մէկը իրաւունք ու-
նի՞ իր կինը արձակելու»: Յիսուս պատասխանեց.

3 «Մովսէս ձեզի ի՞նչ պատուիրեց»: Անոնք ըսին. «Մով-
սէս արտօնեց բաժանման թուղթ տալ կնոջ եւ արձակել
4 զայն»: Յիսուս ըսաւ. «Մովսէս ձեր անհանդուրժող
5 նկարագրին պատճառով այդ օրէնքը սահմանեց ձեզի:
6 Մինչդեռ սկիզբէն, ստեղծագործութեան ժամանակ,
Աստուած արու եւ էգ ստեղծեց մարդիկը եւ ըսաւ.
7 «Այս պատճառով այրը պիտի ձգէ իր կայրն ու մայրը
8 եւ իր կնոջ միանայ, եւ երկուքը մէկ մարմին պիտի ըլ-
9 լան»: Հետեւաբար այլիւս երկու չեն, այլ մէկ մարմին:
10 Ուստի որեւէ մէկը թող չբաժնէ անոնք որ Աստուած
միացուց»:

11 Երբ տուն դարձան, աշակերտները նոյն նիւթին
մասին դարձեալ հարցուցին: Յիսուս անոնց պատաս-
խանեց. «Եթէ այրը արձակէ իր կինը եւ ուրիշ մը առ-
12 նէ՝ շնութիւն ըրած կ'ըլլայ անոր դէմ: Նոյնպէս ալ,
կինը եթէ ձգէ իր ամուսինը եւ ուրիշ մը առնէ՝ շնու-
թիւն ըրած կ'ըլլայ»:

Եզրակացութիւն:

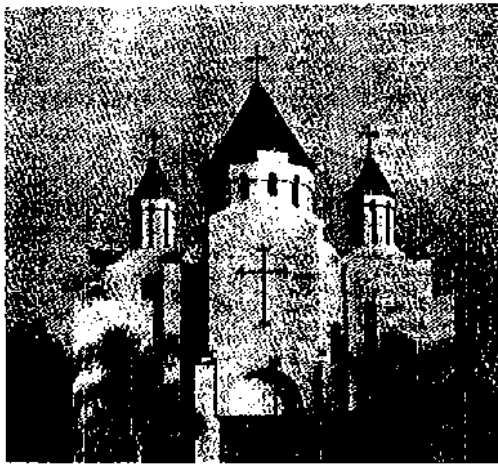
Յիսուս ընտանիքի նուիրական հաս-
տատութիւն կը համարէր, և կը յարգէր ա-
նոր սրբութիւնները: Եւ այս իսկ պատճառաւ
ջնջեց ամուսնալուծումի օրէնքը:

MARK 10

10 And he left there and went to the region of Jü-dé'a and beyond the Jordan, and crowds gathered to him again; and again, as his custom was, he taught them.

2 And Phâr'i-sees came up and in order to test him asked, "Is it lawful for a man to divorce his wife?" He answered them, "What did Moses command you?" They said, "Moses allowed a man to write a certificate of divorce, and to put her away." But Jesus said to them, "For your hardness of heart he wrote you this commandment. But from the beginning of creation, God made them male and female." For this reason a man shall leave his father and mother and be joined to his wife, and the two shall become one. So they are no longer two but one. What therefore God has joined together, let not man put asunder."

10 And in the house the disciples asked him again about this matter. And he said to them, "Whoever divorces his wife and marries another, commits adultery against her; and if she divorces her husband and marries another, she commits adultery."

Ա. Նալ Արկիոնի Մարտիրոսի մէջ Գաղիթոնիս

Ըսինք թէ Յիսուսի սուսած մեկնութիւնը եւ Ս. Գիրքէն բերուած վկայութիւնը չբաւարանանք չըբաներուն հակառակութիւնը, որ հիշ պոս մը քարեքը վար թողուցին եւ քարկոծելու դազտիարը չըբոժարեցին, սակայն հակառակութիւնը չըբարեցուցին: Յիսուսի խոսակցութիւնները Առաքանի Արաւիկն մէջ յարմարեա եղած էին, սեկեարիւնը հան մօտ էր, Փարսիակցիներ եւ Դպիրներ տեղեկութիւն ունէին, կ'ուղէին Յիսուսի խօսքերը չիմ բանել եւ օրինակն համբով Յիսուսը ձերբակալել եւ դատել, Բայց զիս անօրինակն ժամը հասած չէր, պէտք չէր կանխել եւ սաստաւածային կարգապահութիւնները խմորարել, հեռեւայտը Յիսուս անանելով թէ մէկ կողմէ չըբաները համոզելու եւ հակառակորդները չահելու յոյս չկայ, միւս կողմէ իւր մահուամբ աւետարանական սաքման լուծուածը վաւթացնելու ատենը չէ, հարկ սեպեց քանի մը օրեր Երուսաղէմի մէջ միայն յետոյ, նորէն անել հետանալ, եւ երթալ դարձեալ Յայնկոյս Յորդանանու կամ Պերէա դուտուր, ուր նստող էր այն հակառակութեան բորբոքը, որուն պատճառաւ Գալիլիան թողած էր եւ Երուսաղէմ մնալը գրեթէ անհնարին դարձած:

Յովհաննէս աւետարանիչ կը ճշդէ իսկ Յիսուսի հասած տեղը, ըսելով թէ իրեն իրը հաստատուն կեդրոն տեղածեց, անդ լինէր, այն տեղը՝ ուր Յովհաննէս Մկրտիչ իւր քարոզութիւնները սկսած էր, եւ ուր իւր մկրտութիւնները կը կատարէր: Այստեղն էր Բեթարրա կոչուած դիւզին մօտերը, Յարդանանու արեւելեան եզերքը, Մեանալ ծովէն ոչ շատ հեռու, ուր որ դեպը հան մըն ալ անէր (§ 22): Այս տեղը ոչ միայն իւր բնական եւ կեդրոնական դիրքով, չըբաստանի եւ Գալիլիայ եւ Պերէայի բնակիչներուն համաբաժանութեան յարմար տեղ էր, այլ եւ Յովհաննէս Մկրտիչի քարոզութիւններով հռչակուար եղած էր, եւ Յիսուս ալ իւր հրատարակային գործունէութեան սկզբնաւորութիւնը այնտեղ նախադարձած էր իւր մկրտութեամբ, իւր քարոզութիւններով եւ իւր առաջին աշակերտներով: Կերպով մը Յիսուս կ'ուղէր իւր հրատարակային գործունէութիւնը վերջացնել նոյն տեղը, ուր որ սկսած էր:

Հապիւ թէ Բեթարրայի կողմերը Յիսուսի քարոզելուն ձայնը լսուեցաւ, մօտէն հեռուէն, ամէն կողմերէն սկսաւ ժողովուրդը այնտեղ գլխել, եւ Հսովմայ 780 թուականին՝ Յունուարէն մինչեւ 783 թուականին Յունուարը անցած երեք տարիներուն յիշատակները գրողներով՝ բաղդաստութիւններ ղեկել Յովհաննէսի եւ Յիսուսի մէջ, եւ նոյնիսկ Յիսուսի առաջին եւ երրորդ տարիներու մէջ, եւ դարմացմամբ շեշտել այն տաւելութիւնները՝ զորս Յիսուս հետզհետէ ստացած էր իւր առաքելական, վարդապետական եւ հրատարակական ընթացքին մէջ:

Գահունակութեամբ կը յիշին թէ Յովհաննէս Մկրտիչ, որուն անունը միշտ պաշտեցի մնացած էր այն կողմերը, դուշակած էր Յիսուսի մեծութիւնը, փառաւորութիւնը եւ սաստաւածայնութիւնը եւ համոզուած շեշտով մը կը կրկնէին. «Երաւ Յովհաննէս հրատարակած մը չեղաւ եւ բնու հրաշք մը չըբոժեց, սակայն Յովհաննէս մեծ մարդարէ մը եղաւ, վասն զի ահա այք նաղարեցի Յիսուսի մկրտուած օրը եղած անելիքներուն սուսած մեկնութիւնները, եւ շարունակ անոր առաւելութեանց վրայ սուսած վկայութիւնները, ամէնն ալ ճշդութեամբ իրականացան, եւ Յիսուսն ալ կը տեսնենք մեծ ու փառաւոր, քարոզիչ ու հրատարակած, ինչպէս որ Յովհաննէս նախադաշակեց»: Այս խորհրդամտութիւնները բաւական եզան շտտերուն միտքին մէջ համոզուած գոյացնելու, թէ ուրեմն Յիսուս ճշմարիտ Մեսիան է, եւ բազումք հաւատացելով ի կա անդ, Յարդանանու եզերքներուն վրայ ժողովուած ժողովուորդին մէջէն:

Աւետարանիչներէն չորսն ալ Համաձայն Կերպով կը յիշեն թէ այս կողմերը մեծ բազմութիւն հաւաքուած էր սո՛վէն կողմերէ, թէ Յիսուս շարունակ կը քարոզէր ու կը մխիթարէր այդ բազմութիւնը, եւ թէ բժշկութիւններ ալ կը կտտարէր իրեն գլխու պիտոսածէաներու եւ գիւտահարներու վրայ: Ասկայն հրաշքներէն եւ ոչ մէկը պատճառուած կը գտնենք. իսկ քարոզութեանց մասին մի'այն Առեկաս է որ ընդարձակ քաղաքուած մը ունի այստեղ եւ ԺԴ. գլխու կէսէն մինչեւ ԺԸ. գլխու կէսը, ընդարձակ մաս մը ունի, նման այն ընդարձակ քաղաքուածին, որը Մատթէոս տուած էր, եւ որը Լեւոն Գարոզի անունին ներքեւ բացատրեցինք իւր տեղը (§ 59-64): Առեկաս քաղաքուածն ալ ի դէպ էր Պերտոյ քարոզ անուանել, վասն զի ոչ նուազ կարեւոր ու շահեկան է, եւ յատուկ կէտեր կը սրբոնակուին այդ քաղաքուածին մէջ ալ: Քաղաքուած անունը կու տանք ա՛յն պատճառով, որ բնաւ պէտք չենք որարած ընդունի որ միտհետ կերպով Յիսուսէ խօսուած ենթադրել, միւս կողմէ բնական կարեւոր ընդմիջումներ ալ կան խոսուած, որոնք յայտնի կ'ընեն թէ աւետարանիչը իրարու քով մօտեցուցած է զանազան աւելիներու մէջ խօսուած քարոզութիւնները:

Իբր Պերտոյ քարոզին առանձնայատկութիւնը պէտք է գիտել տանք, թէ այն մեծաւ մասամբ առակներով կազմուած է, եւ թէ այդ մասին մէջ կը գտնուին Մոլորեալ Աշխարհին, Կորսուած Դրամին, Անտակ Արդւոյն, Անիրաւ Տնտեսին, Մեծատունին եւ Աղքատին, Դատարարին եւ Այրիին, Փարսեցիին եւ Մաքսուորին նշանաւոր առակները, որոնք այնչափ ազդեցիկ իմաստներ կը պարունակեն, եւ որոնք դեզեցիկ խորհրդով եւ մեր Ս. Եկեղեցիին կարգադրութեամբ՝ Մեծ Պահքի կիրակիներուն Աւետարանի ընթերցումները կը կազմեն, եւ որոնք մենք հետզհետէ պիտի բացատրենք՝ մեր աւետարանական Համապատասխան կարգին հետեւելով:

Շք. Սրբոցն՝ Գեորգայ գորավարին,
Աղոկտոսի եւ Ռոմանոսի երգեցողին:
Իմաստ 8.19--9.5: Ես 42.1-8: Բ. Կր 1.3-7:
ՂԿ 12.2-9:

ԳԵՈՐԳ ԶՕՐԱՎԱՐ

Մինչևամբ Կապուպոլիտոցի, Գամբաց դաւառէն,
աննկեամբ Պաղեստինցի. նահատակուեցաւ Բիւթանիոյ
տասանին՝ Նիկոմիդիայ մէջ, ուր կը դառնուէր պինու-
րական պաշտօնով, իբրև երեսեցի կամ մը սապեանե-
րու խամբին մէջ: Ինքն էր որ սլաւոսեց Դիոսիլետիա-
նոսի հարածանաց հրովարտողը, հրապարակի մը վրայ
կախուած տեսնելով զայն: Յետոյ, դոտական տակա-
նին ներկայանալով, Մերսիլոյտին առջեւ հրապարա-
կեց իր ջրխտանէութիւնը, նշաւակելով հեթանոսական
կրօնքի ստութիւնը: Նոյնը ըրաւ աւելի բուն ստու-
կութեամբ կայսեր ներկայութեանը, որ տեսնելով իր
սղոքիչ խօսքերուն ի պիտեւ ելնելը, հրամայեց ծանրա-
պէն տանջանքներով շարչարկ պահ. ի վերջոյ պիտա-
տեցին զայն արքայական մտանաւոր հրամանադրով,
ՅՈՅին: — Ս. Գէորգ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի մէջ
հաւատարագէս ժողովրդականացած վիպայ մըն է: Յոյ-
ները «Մեծ մարտիրոսը» կը կոչեն զայն: Ընդհանրապէս
կը ներկայացուի վիշապասպան ձիաւորի մը ձեւով: Այդ
պատկերը հուանարար խորհրդանշական իմաստ մը
միայն պէտք է ունեցած ըլլայ, նշանակելու համար
մարտիրոսին յաղթանակը շարին վրայ, զի բուն վիշապ
սպաննուող Թէպոսոս զորավորն է: Իր վիպարանները
կը պատմին թէ մահէն ետքը իր մարմինը փոխուցուե-
ցաւ Պաղեստին, Լիւզ կամ Ռեմէլ, ուր շատ ծանօթ եւ
սիրուած էր իր ընտանիքը: Լիւզի մէջ, երկար առնէ,
Ասորիք ունէին անոր անուան նուիրուած եկեղեցի մը.
Իսկ Ռեմէլի մէջ, անոր անունով ունինք եկեղեցիներ
մենք, Յոյները եւ Լատինները: ԺԳ. դարէն ի վեր, Ս.
Գէորգ նկատուած է հախանաւոր սուրբը Անգլիոյ:

Ս. ԳԵՈՐԳ ԶՕՐԱՎԱՐ

Ս. ԳԵՈՐԳ ԱՅՑ ՎԱՐՎԱՐ ԱՅՑ ԳԱՅԻ — ԼԵՒՈՒՅԻՆ

Նկարը կը ներկայացնէ՝ անհնամեծ վարդաբլուր որ կայ Էջմիածնի
մէջ. աւելի մեծ՝ քան Աւագ Սեզանը. որով, չի գործածուիր երբեք.
շատ շահեկան եւ հոյակապ գործ. միջանոց՝ Ս. Գէորգ որ վիշապը կը
զգոնէ: Ընկալիս ի Մատրաս քաղաքի: Էջմիածնի քերուած՝ «Էնդ-
կայ երկրի նուիրակ Յակոբոս արքեպիսկոպոսին» ձեռամբ. թուականը
պարունակող կտորը կը պահի լուսանկարին մէջ:

† Կիր. Գ. Կիւրակէ գկնի Ա. Խաչին: Տօն
Վարագայ Սրբոյ Խաչին: Առ 3-18-26: Ես
65.22-25: Գղ 6.14-18: Մտ 24.30-36:

ՎԱՐԱԳԱՅ ԵՍՁ.— Խաչի հրաշայի երևումներին
Յուճաց եկեղեցին ունի Երուսղէմի երևումը 351-ին,
իսկ Հայոց եկեղեցին Վարագայ երևումը 653-ին:
Մինք այ կը կառարենք Երևման Խաչին տօնը, և բա-
ցարեցինք. իսկ Վարագայ երևումը տեղի ունեցաւ
Ներսէս Գ. Շինող Կաթողիկոսի օրով, որ այդ երևման
տօնն այ հաստատեց: Ս. Հոսիոսիմէ իրեն հետ ունեցած
է բուն Խաչափայտէն մաս մը՝ զոր և վերջոյ պահած է
Վարագէն վեր դանուայ Գալիլիա կաշուած ժայռին
մէջ, և այդ Խաչափայտի մասը շուտաւոր սամարի
տեախըսով յայտնուած է Թագիկ ճգնաւորին, և տեղէն
կըլերով՝ երած հանդէս է Վարագայ վանքին եկեղե-
ցին, ու տառջ Թագիկ ու Յովէլ ճգնաւորները և յետոյ
յարբը շէջախայ պիւզներէն և վան ջարդէն եկող ուխ-
տաւորները տեսած ու պաշտած են: Խաչափայտին
գիւտը 327-ին տեղի ունեցաւ, իսկ Ս. Հոսիոսիմէի մար-
տիրասութիւնը 301-ին կառարուած ըլլալով՝ Խաչի
գիւտէն տառջ Խաչափայտի մասունքին զոյսութիւնը
կրնայ մեկնուիլ կրկին աւանդութիւններով: Որովհե-
տե թէ՛ Տեառնեցարայ Յախրատ ստաքեային համար

կ'ըսուի թէ կրցած է մաս մը ձեռք ձգել Վերայման ա-
տեն, և թէ՛ Գառարմիկէ գլխոյի համար կը պատմուի
թէ կըպիտա կայտեր օրով (11—51) Խաչափայտի մաս-
նաւոր գիւտ մը ընկ յաջողած է: Վարագայ վանքին
մէջ հանդէսը Խաչափայտը տեղի ստիպարական կերպով
կաշուած է Ս. Նշան, և Ս. Նշանի մասունքը մինչև
1021 մնացած է Վարագ, և նոյն տարին փոխադրուած
է Սերասախա, 1026-ին դարձեալ Վարագ բերուած է,
1651-ին Խոշոր տարուած, իսկ 1655-ին Վանայ Ս. Տի-
րամայր Մայր եկեղեցին դրուած՝ որ այնուհետեւ կո-
չակցաւ Ս. Նշան: Հին ցարդ կը մնայ Վարագայ Ս.
Խաչը: Տօնը կը կառարուի Վերայման Խաչէն 16 օր
ետը, այսինքն Սեպտեմբեր 26-էն մինչև Հոկտեմբեր
1 Հանդիպող Կիրակին:

Յարուած Կաթողիկոսի Գղ Կաշու Ա. Խաչ
տեղի եկեղեցի

ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱԻԵՏԱՐԱՆԷՆ
ՇՍՏ ՄԱՏԹԷՈՍԻ
(24.30-36)

MATTHEW 24

Մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս կ'ըսէ.—

- 30 Ապա մարդաւ Որդիին Նշանը պիտի երևի երկինքի
մէջ, և աշխարհի բոլոր ժողովուրդները պիտի ողբան,
և բոլոր տեսնեն մարդաւ Որդին որ կու գայ երկինքի ամպե-
31 բուն վրայ բազմած՝ զօրութեամբ և մեծ փառքով: Երբ
մեծամայն փողը հնչէ, ան իր հրեշտակները պիտի զրկէ,
որպէսպի հաւաքեն իր ընտրեալները աշխարհի չորս
32 կողմերէն, երկինքի մէկ ծայրէն մինչև միւսը: Թղենին
թող ձեզի օրինակ ըլլայ: Երբ տեսնէք որ անոր ճիւղերը
կը կախուղնան և տերեւ կ'արձակեն, դիտէք թէ ամառը
33 մօտ է: Նոյնպէս այ, երբ բոլոր ըսածներս կառարուին,
34 դիտեցէք թէ մարդաւ Որդիին դարուտը մօտ է: Վասն'հ
եղէք, որ այս սերունդը չանցած՝ ասանք բոլորը պիտի
35 պատահին: Նոյնիսկ եթէ երկինքն ու երկիրը անհետա-
նան, իտեքերս պիտի չանհետանան:
- 36 Սակայն ո՛չ ոք դիտէ թէ ե՛րբ պիտի գայ այդ օրը
կամ ժամը. ո՛չ երկինքի հրեշտակները, ո՛չ իսկ Որ-
դին, բայց՝ միայն Հայրը»:

30 then will appear the
sign of the Son of man in heaven, and
then all the tribes of the earth will
mourn, and they will see the Son of
man coming on the clouds of heaven
with power and great glory; 31 and he
will send out his angels with a loud
trumpet call, and they will gather his
elect from the four winds, from one
end of heaven to the other.

32 "From the fig tree learn its lesson:
as soon as its branch becomes tender
and puts forth its leaves, you know
that summer is near. 33 So also, when
you see all these things, you know
that he is near, at the very gates.
34 Truly, I say to you, this generation
will not pass away till all these things
take place. 35 Heaven and earth will
pass away, but my words will not pass
away.

36 "But of that day and hour no one
knows, not even the angels of heaven,
nor the Son," but the Father only.

Աւետարանի ամբողջութեան մէջ ամէտ էր յիշատակուի Գալուստ Որդւայ Մարդայ բացատրութիւնը, որուն նշանակութիւնը պարզ կերպով իմացրնելու համար կրնանք ըսել Քրիստոսի յայտնուիլը: Ամենուն յայտնի է որ Որդի Մարդայ բացատրութիւնը գործածուած է միշտ Յիսուսի անձը նշանակելու համար. իսկ Յիսուս ալ նոյնինքն խոստացեալ Քրիստոսն է, որ է Մեծիա կամ Յծեալ, իսկ դարուստը զոմոտոսն կերպերով իմացուած է, երբեմն անձամբ եկաւորութիւն, երբեմն փոսքով յայտնութիւն, երբեմն գործով ներկայութիւն, եւ այս ամէն պարաբանելուն ալ դալու կամ յայտնուելու կերպն ու նշանակութիւնը տրուած է: Ասկէ յտուաջ եկած է որ Աւետարանի մեկնարաններ զանազան իմաստներով կ'առնեն Գալուստ Որդւայ Մարդայ խօսքերը, նկատի առնելով զալտեան պարաբաններուն եւ խօսքին ամբողջութեան պահանջը:

Որդւայ Մարդայ առաջին զարուստը տեղի ունեցաւ Յիսուսի ծննդեամբ ըստ սրտաջնոյն, կամ Բանին մարդեղութեամբ ըստ ներքնոյն: Գալուստ մըն ալ եղաւ երբոր Յիսուս յայտնուեցաւ աշխարհի երկնուար վկայութիւններով, եւ հրապարակային կեանք մը սկսաւ վարդապետութեամբ եւ հրոշագործութեամբ: Գալուստ մըն ալ կ'ընդունին ամէնքը անհակառակ, երբ Յիսուսի սկսած Աւետարանի գործը իւր վերջնական լլուժը ստացաւ, երբ Հին Աւետար վերջնականապէս դադարեցաւ տաճարի կործանմամբ, քանի որ Հին Աւետար կեանքն ալ տաճարին հետ կապուած էր, եւ անկէ դուրս ինքն ալ իրեն կեանք չէր սեփականներ: Գալուստ կը կոչուի նաեւ նորա վերոտին երեւնալն իւր համարուածէն յետոյ, ինչպէս որ ժամանակակիցներ կը կործէին, նիւթապէս իմանալով անոր խոստումները, մինչ իսկական իմաստը նախընթացորար բացատրուածն էր, Աւետարանին եւ Նոր Աւետար վերջնական հաստատութիւնը: Աշխարհի վերջն ալ բոլոր մարդկութեան դաստատանը կատարելու համար գործեալ Որդւայ Մարդայ զարուստին կը ստատուի, ինչ որ աշխարհի կատարածին հետ կը նոյնանայ: Որովհետեւ աշխարհի կեանքը իրաբանչիւր անհատի համար իւր մահուան ատեն կը վերջանայ, ինչպէս աշխարհի պաշարումը հանրութեան համար, նոյնպէս կեանքի պաշարումն ալ անհատի համար՝ Որդւայ Մարդայ գալուստ կը համարուի, եւ մահն ալ նոյն անունով կը յորջորջուի:

Այն զանազան խմացուածներէն առջի երկուքը, այսինքն մարդեղութիւնը եւ համըային կեանքը, այլևս գուշակութեան կազ խտտման նիւթ չէին կրնար ըլլալ: Իսկ նորէն մարմնով երկրի երեւնալուն խմացուածը՝ արդէն փարատուած նախադաշարում մըն է, եւ խորաքանչիւր անհատի մահուան խմացուածն ալ փոխադրական ասոււմ մըն է, որով իբր մեր դիտողութեանց նիւթ կը մնան տաճարին կտտարածը եւ աշխարհին կտտարածը, եւ այդ երկուքին շուրջը կը գտնային աստրեյոց հարցումներն ալ, ինչպէս իրեն տեսը գիտել տուինք (§ 240): Աւետարանի զոնազան կտորներուն մէջ Արդւոյ Մարդոյ գալուտի յիշատակութեանց հանդիպած ատեննիս, այս կտորին թողուցինք կտտարեալ բացատրութիւնը (§ 114 եւ 182), թէպէտեւ այն տեղերն ալ փոքր ի շատէ ակնարկեցինք այդ ատրքեր ստուգներուն:

Յիսուսի բերնէն մինչեւ հիմա յառաջ բերուած նշաններն ու յանձնորարութիւնները նրուայէմի եւ ատճարի կործանման վրայ կը խօսէին յայտնադէս, եւ ստիպելն նման տկնարկներ պիտի տեսնենք ասկէ ետքն ալ, միայն թէ սոյն հատուածին մէջ յառաջ բերուած ակնարկները սեւի ընդարձակ առումներ եւ ատրքեր իմաստներ ալ ունին, որովհետեւ Յիսուս պահ մը իւր խօսքերուն սովորական ոճը կը փոխէ, ոչ եւս տեղական եւ անձնական պարագաներ կը բացատրէ, այլ երկնային եւ վերացական կէտեր կը շօշափէ, եւ հետագայ գալուտի մը խօսքը կ'ընէ: «Արդւոյ Մարդոյ գալուտը, կ'ըսէ, պիտի կտտարուի յանկարծական եւ անեղ կերպով, ինչպէս փայլակը, որ երկինքին վրայ կը փայլատուէ, եւ աչք բանալ զոցելու ատեն արեւելքէն մինչեւ արեւմուտք կը քաղէ: Այդ գալուտը տեղի պիտի ունենայ արդէն պատմուած Եղիւթեան օրերէն վերջ, եւ երկնային նշաններ պիտի ընկերանան անոր: Արեւը պիտի խաւարի, լուսինն լոյսը պիտի դադրի, աստղերը երկինքէն վար պիտի թօթափին, բոլոր երկիր պիտի շարժուի եւ պիտի սաստնի: Այդ երկնային անեղ շփոթութեանց մէջէն, Արդւոյ Մարդոյ նշանը, այսինքն իւր Մաշը, երկինքին վրայ լուսաւոր եւ փոտաւոր պիտի տեսնէք: Բոլոր աշխարհ անաւարտի մատնուած պիտի սկսի շալ ու ողբալ, ամէն կողմէ անեղ ձայներ եւ սոսկալի տաղնաղներ պիտի լսուին, աշխարհ արեւոմտայ ծովի կերտարանը պիտի աննէ, մարդիկ ամէն տեսակ կտտածի ու վախի պիտի մատնուին, վստն զի աշուրնին վեր վերցուցած ատեն պիտի տեսնեն, որ երկինքին ամպերը կամաց-կամաց վար կ'փոխեն արծաթի ձեւով, եւ այդ արծաթին վրայ նստած է Արդին Մարդոյ՝ փառաւոր կերպով եւ զօրաւոր տեղով, եւ ոչ եւս տկար եւ անշուք կերպարանքով, ինչպէս որ այժմ կը տեսնէք: Նա յանկարծ իւր ամպեղէն արծաթին վրայէն պիտի կուէ հրեշտակները, որ իւր սպասուորներն են, եւ պիտի հրամայէ անոնց՝ որ աշխարհի չորս կողմը երթան, եւ մեծամեծ փողերու սղղարարութեամբ ձայն տան բոլոր ընտրեալներուն, ուր որ ալ ըլլան, աշխարհի մէկ ծայրէն մինչեւ միւս ծայրը, որպէս զի փութան Արդւոյ Մարդոյ հրաւերին համեմատ անոր մօտ ժողովուրդը:

Ահա այս հատուածն է որ շատերուն կարծիքով չի կրնար յարժարիլ Երուսաղէմի կործանման կամ կատարածին, եւ պէտք է պատշաճեցնել աշխարհի վերջին կատարածին: Գլխաւոր պիտելու կէս մըն է, որ մինչ Երուսաղէմի կատարածին համար նախընթաց նշաններ ցուցուած եւ զղուշութիւններ յանձնարարուած են, այս հատուածին մէջ ամէն բան իբր յանկարծական եւ անակնկալ կը ցուցուի, եւ պիտելով զայն խանաչու ազգի չի թողուիր: Այդ առթին մէջ սոյն հատուածը իբրեւ միջանկեալ պէտք է նկատել եւ ըսել, թէ Յիսուս Երուսաղէմի կատարածէն առիթ քաղելով, եւ տաքելոց երկրորդական հարցումն ալ նկատի առնելով, իւր խօսքին դարձողի մաս մը աւելցուցած է, վերջին կատարածի պարագաները պատմելով:

Ստեփաննի Աւետարանի ուղղութենէն շեղած չեմք ըլլար երբ ըսենք, թէ այդ հատուածն ալ Երուսաղէմի կործանման հետ կապ ունի, ոչ տառական այլ փոխաբերական իմաստով: Մարդասիրէն ստէպ այդ մեւը դործածած են երբոր աստուածային բարկութեան սաստիկութիւնն ուզած են յայտնել: Ասոյն (ԺԳ. 9-10), Եղեկիէլ (ԼԲ. 7-8), եւ Յոյէլ (Գ. 14-15) միեւնոյն կերպով արեւի խաւարումը, լուսինին մթննալը եւ աստղերուն իյնալը կը յիշեն, երբոր (Ստուծոյ սատիկ բարկութիւնը կ'ուղեն քայտորել, ինչպէս որ Յիսուս ալ տեսնող կ'ուզէր իմացնել, Մարդերուն կոծը, ստղնայն ու վախը շուտով կը քայտարուին՝ Երուսաղէմի կործանմամբ ամենուն պայցած տապնապով: Իսկ հրեշտակներուն ձեռքով ընտրեալներուն եղած հրաւէրը հեթանոսաց կոչման արտայայտութիւնն է, վասն զի հրէական Հին Աւետարանի պիտի յաջուրէք Նոր Աւետարան, որ զլիաւորապէս հեթանոսներով կազմուեցաւ եւ տարածուեցաւ եւ հաստատուեցաւ:

Դիտելու արժանի է եւս, որ այստեղ հրեշտակներու փողերը ոչ թէ բարձր մարդկութիւնը դատաստանի կը հրաւիրեն, ինչպէս աւելի ստորեւ պիտի տեսնենք (Մատթ. ԻԵ. 31-32), այլ լոկ ընտրեալները կը հրաւիրեն Աւետարանի հետեւողութեան, եւ Երկնից Արքայութեան Նոր Աւետարան կազմելու համար: Նոր պարապ է միտոյն Որդւոյ Մարդոյ նշանին, այսինքն է ինչին երեւումը, բայց այս ալ փոխաբերաբար կ'աւանդի, եւ խօսքով կատարուած Յիսուսի փրկարարութեան եւ փառաւորութեան նշանակութիւնն ունի յայտնապէս:

Ինչպէս առաջին անգամ յիշեցինք, բարձր Արթնեաց քարտիկն մէջ, եթէ մերձաւոր եւ անմիջական իմաստով Երուսաղէմի կատարածը կը բացատրուի, հեռաւոր եւ օրինակական իմաստով աշխարհի կատարածը կ'իմացուի, եւ Որդւոյ Մարդոյ դարձումն ալ միեւնոյն մերձաւոր եւ հեռաւոր առումներով իրիտ կատարածներն ալ կը ցուցնէ, կամ լաւ եւս երկու սկզբուածներն ալ, այսինքն թէ՛ Նոր Աւետարան եւ թէ՛ հանդերձաւ կեանքին սկզբնաւորութիւնները:

Մատք . ԻԴ . 32-35, Մարկ . ԺԴ . 28-31, Ղաւկ . ԻԱ . 28-33

Յիսուսի խօսքերը նորէն քայքայուող հերոսով Երուսաղէմի կառարածին վրայ կը գտնուան, այնպէս որ իրատուք կու սան ըսելու թէ քուրք Զիթնեայ քորոյը, Երբեմն սաստիկան եւ Երբեմն աշխարհական քայտարութեամբ նոյն կառարածին համար խօսուած է: Յիսուս փափաք մը ունի իրեններուն համարել, թէ ինչ որ ինքն կը գուշակէ՝ անվրէպ պիտի կառարուի: Առտկաւոր օրինակ մը կը բերէ թուղի ծառէն, որ դարունը սկսելուն կը սկսի սրթնալ, եւ ճիւղերուն վրայ կը սկսին ցիւց-ցիւց երեւնալ պտուղներուն եւ սերունդներուն առաջին ծիլերը, եւ տնտեսներ շուտով կը հետեւցնեն թէ եղանակը փոխուած է, ձմեռն անցած է, ամառը մօտ է, որ ըսել է թէ դարունն եկած է: Այսպէս կը դրեն Մատթէոս եւ Մարկոս, իսկ Ղաւկոս թղենիին հետ սրբի ծառեր ալ կը խառնէ, եւ պատուներու առաջին կոկոններու երեւնալէն դուշակել կու սայ ամառուան մօտենալը: Երկու ձեւեր իրարմէ խոհական տարբերութիւն չունին:

Մտնին ծիլերէն ամառը դուշակելու ստուգութեան շաղի վերջիչեայ նշաններէն պիտի դուշակուի Երուսաղէմի կառարածին, կամ Արււսայ Մարդոյ գալուստին, կամ Երկնից Արքայութեան մօտալուս լինելու ստուգութիւնն ալ, դուսին տղիւ հասած եկուորի դարուաին նման: Թէ՛ թղենիին նմանութիւնը, եւ թէ դուսը հասած լինելու քայտարութիւնը՝ Եղովրդական ոճեր են, որոս յաճախ կը դործածէր Յիսուս: Իսկ թէ խօսքը ստուղիւ Հին Աւիտի գաղարման եւ նոր Աւիտի սկզբնաւորութեան վրայ է, յայտնապէս կը քաղուի Աւետարաններուն մէջ միեւնոյն բառի համար կառարած եւ գալուստ եւ Երկնից Արքայութիւն անուններու անխտիր դործածուելէն:

Յիսուս իւր խօսքին եւս քան զեւս հաստատութիւն տալու համար, քայքայուող ձեւ մը կը դործածէ, կերպով մը երգմամբ հաստատութեան նման ձեւ մը, երբ կ'ըսէ, թէ ունի պիւրին է որ երկինք կործանի եւ քրկիր սչնչանայ, քան թէ իւր դուշակած կառարածը չկառարուի: Եւ այն ալ ոչ շատ ուշ, սրովհետեւ ներկայ սերունդը բոլորովին շողառած, նախադաշակուած կառարածը, այսինքն Երուսաղէմի կործանումը պիտի իրականանայ: Յիսուսի դուշակութիւնէն մինչեւ կործանման կառարումը ճիշդ 40 տարիներ սնցան, եւ 40 տարուան մէջ Յիսուսի հետ ապրող սերունդը սպառած չէր կրնար ըլլալ, սրովհետեւ նոյն սերունդին անդամները 20-է 30 տարեկան եղողները 60-է 70 տարեկան եղած պիտի ըլլային: Նոյնիակ առաքեալներէն ամանց մինչեւ Երուսաղէմի կործանումը ապրած լինելին պատմական իրողութիւն է: